

Else Margrethe Lefdal

Lokalisering av nye videregående skoler

– argumenter for sentrumslokalisering

Sammendrag

Det er en økende tendens til at nye videregående skoler i Norge bygges i sentrum. Innhentede opplysninger om hvor nye skoleanlegg for videregående opplæring er lokalisert, samt hvor planlagte skoleanlegg vil bli lokalisert, bekrefter dette. I denne artikkelen spør jeg hvorfor sentrum er et foretrukket lokaliseringsvalg, og jeg undersøker hvilke argumenter som fremmes for sentrumslokalisering. Søkermonsteret til videregående opplæring viser at elevene foretrekker sentrumsskolene. Utdanningsforbundet i Oslo etterlyser pedagogiske begrunnelser for at flest mulig videregående skoleplasser legges til sentrum. Det bør kunne forventes at et læringsperspektiv eller pedagogisk perspektiv blir vektlagt i argumentasjonen for sentrumslokalisering av nye skoleanlegg, men det kan synes som at argumenter med forankring i eksterne brukergruppers behov eller i ulike aktørers ønsker om synergieffekter vektlegges i like stor eller sterkere grad. Enkelte drivkrefter argumenterer eksempelvis med at de videregående skolene må lokaliseres i sentrum for å styrke handel og kafédrift i sentrumsområdene. I artikkelen drøfter jeg utfordringer knyttet til at skolene, som først og fremst skal være gode læringsarenaer for elevene, skal være “så mye mer enn bare skole”.

Nøkkelord: Lokalisering, sentrum, nye videregående skoler, skoleanlegg, argumenter, læring

Innledning

Tidlig på 1960-tallet presenterte J. Lloyd Trump sine betraktninger om morgendagens skole. Trumps ideer innbefatter endringer i skolen som gjelder undervisningsfasiliteter, organisering i storklasserom, fleksibelt tilpassede fag- og timestrukturer, pedagogisk programmering og arkitektoniske uttrykk, etc. Han kommer også inn på lokalisering av skoleanleggene, og her ser han for seg følgende utvikling:

man [vil] placere skolebygningene midt i kommunerne eller nær derved. De skal ikke lenger ligge som isolerede øer i det lokale samfundsliv, hvor lærerne af mystiske årsager udfører uforståelige opgaver, og hvor eleverne skærmes mod det liv, der rører seg udenfor (Trump & Baynham, [1961] 1970:71).

Disse problemstillingene er aktualisert her gjennom følgende spørsmål: Hvor blir nye skoleanlegg i Norge plassert i dag og hvilke begrunnelser ligger til grunn for valgene? Rammene for utbygging av nye skoler er blant annet betinget av lovverk, tilgang på tomter, reguleringsmuligheter, trafikkforhold og andre regionale- og stedlige forhold, etc. Selv om forholdene varierer, dukker begrepet *sentrum* stadig opp i beskrivelser av hvor nye skoleanlegg blir oppført, eller hvor fremtidige skoleanlegg er ønsket eller planlagt lokalisert. Hvorfor er *sentrum* et foretrukket lokaliseringsvalg for nye videregående skoler? Er det en økende tendens til sentrumslokalisering av videregående skoler, og i så fall *hvorfor*?

Når det gjelder lokalisering av skoler har ikke “sentrum – periferi” blitt tematisert som problemfelt for videregående opplæring i like stor grad som for grunnskolen (Solstad og Thelin, 2006). Utdanningsdirektoratets rådgivningstjeneste for barnehage- og skoleanlegg opplyser at de ikke har en komplett oversikt over sist oppførte, pågående eller planlagte byggeprosjekter for videregående skoler i landets fylker (Lysne, personlig kommunikasjon, 28. februar, 2013). På rådgivningstjenestens nettside henvises det kun til en oversikt fra 2005 (Utdanningsdirektoratet, 2005). Studien som ligger til grunn for denne artikkelen er todelt. Første del består av en kartlegging av lokaliseringstendensene for nyere videregående skoler i Norge. Det dreier seg om å få en oversikt over hvor nye videregående skoler i landet er

lokalisert, samt hvor planlagte skoleanlegg vil bli lokalisert. På bakgrunn av kartleggingen har jeg i studiens andre del valgt å vektlegge årsaksforklaringer. Her spør jeg: *Hvilke argumenter legges til grunn for sentrumslokalisering av videregående skoler?*

Det er fylkeskommunene som har ansvar for de videregående skolene, og fylkespolitikere tar avgjørelser knyttet til lokalisering. Det varierer hvordan fylkeskommunene presenterer hva de er i gang med av byggeprosjekter i skolesektoren. Noen fylker har oppdatert informasjon om byggeaktivitetene dokumentert på sine nettsider. Det finnes et fåtall fylker som ikke har oppført nye skoleanlegg i løpet av de siste årene. Troms fylkeskommune opplyser at de ikke har bygget nye videregående skoler i løpet av de siste 5–6 årene og Finnmark fylkeskommune har ikke etablert noen nye videregående skoler i fylket de siste 10 årene. Det varierer også mye hvorvidt den enkelte skole har lagt ut informasjon om selve skolebygget på sine nettsider. For å få mest mulig oppdatert informasjon ble spørreskjemaer sendt som epost til kontaktpersoner i de fleste fylker, og svarprosenten kan betegnes som god. Dette har gitt oppdaterte opplysninger som inkluderer fremtidige planer for nye skoleanlegg. Respondentene ble blant annet bedt om å ta stilling til og uttale seg om hvorvidt skolene er og/eller vil bli lokalisert etter alternativene: 1) i sentrum, 2) sentrumsnært, 3) utenfor sentrum eller 4) annet. Samlet sett har dette gitt en oversikt over sist oppførte, pågående eller planlagte byggeprosjekter for videregående skoler i landets fylker innenfor periode på pluss/minus seks år.

Ytterligere dokumentasjon er samlet inn etter en variant av “snøballmetoden” (Thagaard, 2003:54), og utvalget er foretatt strategisk underveis i prosessen og på bakgrunn av relevans for den aktuelle tematikken. Utgangspunktet har vært medietekster siden nye og planlagte skoleanlegg gjerne blir presentert og omtalt i media, og jeg har fulgt søkeord og lenker videre for å kunne utdype kartleggingen. Politiske dragkamper utspiller seg også i media, for eksempel er en skolebyggnings plassering i landskapet eller lokalisering i forhold til boligområder, næringsutvikling, sentrumsfunksjoner, infrastruktur, etc. gjerne opphav til debatt. Forslag til nye skolestrukturer får gjerne oppmerksomhet og blir også debattert. For øvrig har jeg sett på overordnede planer for skoleanlegg, høringsdokumenter for nye skolestrukturer, rapporter og mulighetsstudier, presentasjoner fra arkitekt- og byggebransjen, omtaler av byggeprosjekter, politiske nettsider, rapporter, etc. Jeg har også besøkt og foretatt befarings på ti av de nyeste videregående skolene i landet.

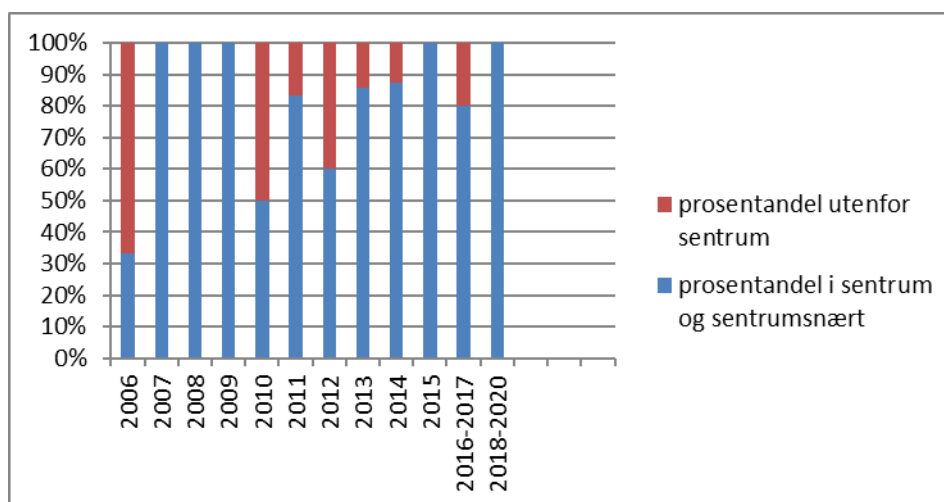
Et søkelys på argumenter for lokaliseringsvalg er motivert ut fra kritisk realismes grunnleggende idé om at en må søke i dybden for å forstå sammenhenger på ulike nivå (Danermark et al., 2003). Årsaksforklaringer og -sammenhenger står sentralt (Næss, 2012). Ved å gå til argumentene som fremmes beveger jeg meg i “djupdimensionen” (Alvesson & Skjöldberg, 2008:108) med mål om å finne mulige forklaringer på spørsmålet om *hvorfor* sentrum er et foretrukket lokaliseringsvalg for nye videregående skoler.

Sentrumsbegrepet og sentrumsutvikling

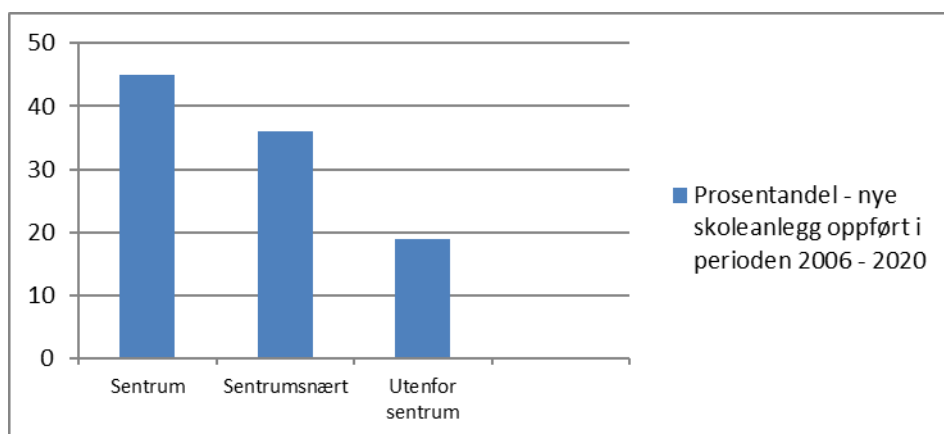
I denne artikkelen brukes begrepet sentrum både om bysentrum og tettstedssentrum. Det kan også handle om distrikts- eller kommunesentrum eller at enkelte bydeler har egne lokale sentrum. I mine kilder blir begrepet sentrum brukt uten at det nødvendigvis er avgrenset hva som menes med sentrum. I spørreundersøkelsen er det lagt opp til at respondentene selv vurderer hva som er sentrum- eller sentrumsnær lokalisering. Norsk Sentrumsutvikling (NSU) har som mål å initiere og stimulere til positiv sentrumsutvikling i Norge og betegner sentrum som: “byens/tettstedets hovedarena for handel, offentlig- og privat tjenesteyting, kultur og opplevelser” (Norsk Sentrumsutvikling, udatert). NSU har et tydelig næringsfokus, og én hovedmålsetting er å bidra til at til at norske byer og tettsteder er økonomisk bærekraftige. Forhold som infrastruktur, boligetablering, miljøtilpasning, estetikk og trivsel fremholdes av NSU som vesentlig for en positiv sentrumsutvikling. Etablering av skoler blir ikke nevnt i denne sammenhengen.

Lokalisering av skoleanlegg for videregående opplæring

Jeg har samlet en oversikt over 35 skoleanlegg i Norge som er oppført i 2006-2013 samt 22 skoleanlegg som er planlagt ferdigstilt i løpet av 2014-2020. Samlet sett blir det totalt 57 nye skoler og i mitt materiale er 26 av disse skolene sentrumslokalisert, 21 skoler kan sies å ha en sentral eller sentrumsnær lokalisering og 10 skoler er lokalisert utenfor sentrum. Det vil videre si at ca. 45 % av de nyeste videregående skolene er sentrumslokalisert, ca. 36 % er lokalisert nært sentrum eller sentralt og 19 % kan sies å være plassert mer usentralt. I noen tilfeller er det snakk om nybygg eller tilbygg ved eksisterende skole, men det er likevel tatt avgjørelser som betyr en foretrukket satsning på sentrum. For noen få skoler som er under utredning eller planlegging er lokalisering ikke endelig avklart.

Figur 1: 35 nye skoleanlegg oppført i perioden 2006-2013 og 22 skoleanlegg som er planlagt ferdigstilt i perioden 2014-2020

Figur 2: Prosentandel av de nye videregående skolene som er eller vil bli lokalisert i sentrum: 45 %, sentrumsnært: 36 % og utenfor sentrum: 19 %.

Før jeg kommer inn på argumenter for sentrumslokalisering ut fra ulike perspektiver, vil jeg presentere tre andre tendenser som fremtrer i materialet mitt. Det dreier seg om: stadig flere store skoleanlegg, en markert satsning på temaskoler og faglig spissing, samt omdisponering av arealer, spesielt i Osloskolen. Disse tendensene ser jeg i sammenheng med sentrumslokalisering, og samlet representerer de vesentlige endringer ved dagens videregående skoler.

‘Gigantskolene’ kommer – i sentrum

I 2009 ble fire skoler i Larvik slått sammen til Thor Heyerdahl videregående skole, som er en av landets største med ca. 1650 elever og 300 ansatte (Vestfold fylkeskommune, 2013a). Av andre storskoler som er oppført de siste par årene kan jeg nevne Tangen videregående skole i Kristiansand sentrum med ca. 1000 elever (Vest-Agder fylkeskommune, 2013) og Kuben videregående skole i Oslo med nærmere 1400 elever (Oslo kommune, 2013a). Ved en nærmere gjennomgang av de *planlagte* skoleprosjektene, ser det ut til at nye sentrumsskoler blir store skoleanlegg. Nye Bryne videregående skole er ett eksempel på dette. Skolen planlegges ferdigstilt høsten 2014 med plass til 1550 elever inne både yrkesforberedende og studieforberedende program. Skolen skal lokaliseres midt i Bryne sentrum, nær kollektivknutepunkt på Jæren (Hatlem, 2013). Også Færder videregående skole er forventet å stå ferdig i 2014. Denne skolen har en beregnet kapasitet på opp mot 800 elever. Dette skal være en kombinert skole med teknologi- og designprofil og en vektning på håndverksfag, kreative- og maritime fag, med en lokalisering ved vannkanten på Teie, sentralt i Tønsberg (Vestfold fylkeskommune, 2013b).

I Bergen er Amalie Skram videregående skole under oppføring sentralt like ved Store Lungegårdsvann på Nygårdstangen (Hauge, 2008). Skolen skal tas i bruk fra høsten 2014 og skal ha plass til ca. 900 elever. Her er det planlagt sambruk med Bergen kommune i et nytt nasjonalt hovedanlegg for svømming og stup i bygget “Helleren” (Ingvaldsen, 2012). I Trondheim er Gerhard Schøning og Adolf Øien videregående skoler slått sammen til Thora Storm videregående skole. Det nye skoleanlegget blir oppført i tilknytning til Adolf Øien videregående skole, sentralt beliggende i Trondheim sentrum. Deler av det gamle bygget skal bevares og sammen med den nye delen skal skolen romme nær 1000 elever og lærere (HUS arkitekter, udatert). I tilknytning til denne skolen er det planlagt en ny flerbrukshall som skal være tilgjengelig for Trondheims innbyggere. I Hønefoss skal det bygges en ny sentralt plassert videregående skole planlagt for 800 elever (Øhrn, 2013), og i Bodø vil en videregående skole med en kapasitet på 1500 elever og 350 ansatte, stå klar i 2015 (Skille, 2012). Nye Heimdal videregående skole i Trondheim skal i 2017 stå klar sentralt på Saupstad med en kapasitet på 1020 elever (Sør-Trøndelag fylkeskommune, 2013a). Nye Jessheim videregående skole, som også er planlagt ferdigstilt i 2017, vil fortsatt få lokalisering sentralt i Jessheim. Dette blir enda en “gigantskole” med en kapasitet på ca. 1500 elever (Rødland, 2013). Dessuten var det på tale å etablere et nytt skoleanlegg for Skien videregående skole med kapasitet på 1600 elever. Denne skolen blir omtalt senere i artikkelen.

Det er generelt foretatt lite empirisk forskning i Norge på betydningen av skolestørrelse (Sollien, 2008), og resultatene er heller ikke entydige. Beck (2008) hevder det ikke er påvist noen klar sammenheng mellom skolestørrelse og skoleprestasjoner, mens Nordahl (2007) finner at elever fra små barneskoler klarer seg dårligere både faglig og sosialt i ungdomsskolen, enn elever som kommer fra større barneskoler. Sollien (2008) i Asplan Viak har gått gjennom norsk og internasjonal forskning på feltet, og hun konkluderer med at det er noe forskningsmessig belegg for å si at det faglige utbytte øker jo større skolen er. Ifølge Sollien er det imidlertid ikke grunnlag for å si at skolestørrelse isolert sett kan bidra til bedre resultater for elevene. Forskning viser også til en viss grad at små skoler kan være positivt for enkelte elevgrupper (Sollien, 2008), men dette er det også knyttet stor usikkerhet til. Erik Boye er lektor i videregående skole, han mener at storskoler er et alvorlig feilgrep og

han uttrykker følgende i sin blogg: “Fylkene hevder at svake elever blir bedre ivaretatt i store skoler, mens forskningen entydig påviste dårligere betingelser for denne gruppen“ (Boye, 2009). Han viser spesielt til USA der de i større grad velger å splitte opp skolene (Boye, 2012). Uten at jeg skal gå nærmere inn på denne problematikken her, kan det nevnes at det blant amerikanske skoleforskere lenge har vært uenighet om hva som er “riktig” skolestørrelse. Noen skoleforskere hevder at mellom 100 og 1000 elever er ideelt (Raywid, 1996). Moore & Lackney (1994) viser blant annet til at skoler med under 500 elever har en lavere forekomst av kriminalitet og stoffmisbruk blant elevene. Williams (1990) hevder at: “400–800 students is appropriate for a secondary school“ mens andre ikke vil anbefale at noe skoleslag bør ha mer enn 400–500 elever (Cotton, 1996).

Profileringstendenser – sentrumsnære temaskoler og faglig spissing

Den andre tendensen jeg velger å trekke frem, som indirekte påvirker lokalisering av nye videregående skoler, er en spissing av opplæringstilbudet. Dette er aktuell tematikk flere steder i Norge, og eksempelvis i Tromsø ser en for seg at skolene i den nye skolestrukturen skal inngå i ulike “kompetanseklynger“ (Troms fylkeskommune, 2012). Det nevnes stadig en satsning på spesielle faglige profiler eller opprettelse av ulike temaskoler, og tanken er at dette skal hindre frafall og bidra til å øke andelen elever som består videregående opplæring (Braaten, 2011). Ser vi til Danmark er det i København allerede seks tydelige profilskoler, og åtte nye er under etablering, bl.a.: “en madskole og en forskningsskole“ (Mehlsen, 2012:11).

Flere av de videregående skolene som er under oppføring eller er planlagt i Oslo, blir en del av store faglig spissede læringsarenaer eller kompetansesentre. Den tidligere Sjømannsskolen på Ekeberg er bygget om til nye Kongshavn videregående skole. Skolen åpnet høsten i 2013, og her vil blant annet internasjonalisering og fremmedspråk bli vektlagt (Oslo kommune, 2012a). Valle videregående skole, som er planlagt ferdigstilt i 2015, tenkes samlokalisert med Vålerenga kultur- og idrettspark ved Valle Hovin i Gamle Oslo. Konseptet bygger på en idé om at elevene kan kombinere studier med spesielle interesser, etter modell fra Fryshuset gymnasium i Stockholm. Valle videregående skole skal bli både skole og aktivitetshus med tett samarbeid med Vålerengens Idrettsforenings prosjekter som for eksempel Jobbsjansen, Vålerenga Mot Rasisme og Fargerik Fotball (Juliussen, 2011). Ullern videregående skole får nytt skoleanlegg integrert i Oslo Cancer Cluster Innovasjonspark i 2015. Oslo Cancer Cluster Innovasjonspark er et samarbeidsprosjekt mellom skole, helse, forskning og næringsliv. Innovasjonsparken er lokalisert i nærheten av Radiumhospitalet for å tilrettelegge for samarbeid med blant annet Kreftklinikken og Institutt for Kreftforskning. Utdanningen her spisses inn mot matematikk, naturfag, fysikk og helsefag. Hersleb videregående skole skal ha en spesiell satsing på biologi, zoologi og miljø, samt på helse- og sosialfag. Her vil det etableres et samarbeid med Universitetet i Oslo og Botanisk hage (Braaten, 2011). Fagerborg og Berg videregående skoler skal fra 2014 slås sammen til nye Blindern videregående skole. Skolen er tenkt som en “akademisk 8–13-skole i samarbeid med Universitetet i Oslo“ (Oslo kommune, 2013b) og nytt skoleanlegg med lokalisering i nærheten av universitetsområdet er ønskelig (Svarstad, 2013). Fra høsten 2014 og frem til 2019 vil de gamle lokalene til Sogn videregående fungere som en midlertidig løsning. Osloskolens satsing på estetiske fag gjør seg gjeldende med en ny videregående skole som i 2015 skal starte opp i lokalene til tidligere Statens håndverks- og kunstindustriskole midt i Oslo sentrum. Nye “Kunst- og håndverksskolen“ eller Munch videregående skole som blir skolens navn, er tenkt som et kompetansesenter for håndverk og estetiske fag (Oslo kommune, 2013c).

Figur 3: Tidligere Statens håndverks- og kunstindustriskole i Oslo sentrum blir totalrehabilitert. Her åpner Edvard Munch videregående skole i 2015. (Foto: E.M. Lefdal).

Figur 4: Hersleb skole på Tøyen i Oslo sentrum ble gjenåpnet i 2014 som Hersleb videregående skole. Den bevaringsverdige bygningen er totalt rehabilitert og modernisert innvendig. (Foto: E.M. Lefdal).

Omdisponering av arealer gir flere sentrumsskoler i Oslo

I Oslo er det forventet en betydelig økning i elevtallet i tiden fremover, og omdisponering av arealene et strategisk grep for å kunne opprette mange skoleplasser raskt nok, og et alternativ til kun å bygge nytt (Oslo kommune, 2012a). Omdisponering av arealene betyr her blant annet at enkelte videregående skoler i bydelene blir gjort om til grunnskoler. Dette foretas i tillegg til at det vil bli bygget nye videregående skoler. Omdisponeringen er fundert på nærskoleprinsippet som lovfester at alle elever i grunnskolen har rett til å gå på den nærmeste skolen (Opplæringslova, 1998). I henhold til høringsutkastet til Skolebehovsplan 2014–2024, er det et ønske om å legge til rette for en skolestruktur for videregående opplæring med skoler lokalisert både i sentrum og i ytre by. Søker mønsteret tilsier en overvekt av søkere til sentrumsnære skoler. I denne forbindelse gjennomføres omdisponeringer av andre typer bygg også, som i eksemplene med Sjømannsskolen og Kunst- og håndverksskolen. Det er foreslått en omdisponering av Kunstindustrimuseet, som ligger vegg i vegg med det som skal bli nye Munch videregående skole, slik at museets lokaler kan innlemmes i skolen. Det kan gi ytterligere 460 nye elevplasser for videregående opplæring i Oslo sentrum innen 2020. Presset mot sentrumsskolene skaper behov for flere videregående skoleplasser i sentrumsområdet (Oslo kommune, 2013b).

Sentrumslokalisering – argumentasjon ut fra ulike perspektiver

Valg av lokalisering er en av de viktigste avgjørelsene som skal tas i planleggingen av en ny videregående skole, særlig fordi det er en avgjørelse som ikke er lett å endre i etterkant (Vestfold fylkeskommune og Larvik kommune, 2004). Slik sett er det vesentlig hvilke argumenter som legges til grunn for lokaliseringsbestemmelser. Basert på informasjon og argumentasjon som jeg leser ut av mitt innsamlede materiale, har jeg formulert åtte ulike perspektiver som samlet sett kan betegnes som årsaksforklaringer eller argumenter for sentrumslokalisering:

1. Ungdomsperspektivet
2. Sambruks- og flerbruksperspektivet
3. Økonomiperspektivet
4. Tilgjengelighetsperspektivet
5. Miljøperspektivet
6. Nærings- og byutviklingsperspektivet
7. Verdiperspektivet
8. Læringsperspektivet

Ungdomsperspektivet

Ifølge Fosso (2004) er det gjerne slik at mange ungdommers liv orienteres mot byer eller det urbane. Det urbane livet romantiseres av ungdommen (Øia & Vestel, 2007), samtidig peker urbanist Erling Fossen på at det har skjedd en re-urbanisering av sentrum (Dregelid, 2008). Sentrum fremstår som attraktivt, med større bredde i møteplasser og tilbud. Ungdom kan oppleve sentrum som et fristed der de kan oppsøke det som er spennende, interessant, risikofyllt, etc. (Øia & Vestel, 2007). Sentrum kan fremstå attraktivt for ungdom både i fritiden og for skolegang. Med et ungdomsperspektiv er argumentene forankret i dette. Ungdomsperspektivet viser seg flere steder i mitt materiale. I avisartikler vises det til at de unge foretrekker sentrum, at sentrumsskolene er de mest populære og at det er hard kamp om elevene. Lødding og Helland (2007) viser også til at det er i sentrum at konkurransen om skoleplassene står. Assisterende direktør Kjell Richard Andersen i Utdanningsetaten i Oslo er bevisst på at ungdom søker til sentrumsskolene, og til Aftenposten Aften uttalte han følgende:

“Dagens ungdommer søker seg til sentrum når de velger videregående. Dermed sliter mindre sentrale skoler med rekrutteringen. – Vi vil derfor konsentrere oss om de videregående skolene i sentrum“ (Fjellstad, 2011). Konsekvensen av en slik unyansert holdning kan være at de desentraliserte skolene, i tillegg til å ha en “uheldig“ lokalisering, ikke blir prioritert når det gjelder ressurser til vedlikehold, innhold og fagtilbud, etc. Da kan det fort danne seg A- og B- skoler. Det kan synes som at enkelte argumenter for sentrumslokalisering av videregående skoler forankres i at ungdom i utgangspunktet søker mot sentrum.

Figur 5: Byskoler og skoler i sentrum i avisoverskrifter (Collage: E.M. Lefdal)

Sambruks- og flerbruksperspektivet

Når det argumenteres for at: “Nye skoleanlegg bør lokaliseres der det er størst mulighet for sambruk med lokalsamfunnet“ (Vestfold fylkeskommune, 2003), taler det gjerne for en sentral plassering eller sentrumslokalisering. Dette viser seg for eksempel i en mulighetsstudie for fremtidig skolestruktur i Fredrikstad sentrum, der nærhet til bysentrum, sammen med “nærhet til fysiske anlegg og offentlige og private virksomheter“ (Multiconsult AS & LINK arkitektur, 2013:82) er nevnt som lokaliseringsmuligheter som kan bidra til samhandling og sambruk (Ibid). Med et sambruk- og flerbruksperspektiv argumenteres det for at skolene bør lokaliseres i nær tilknytning til flerbrukshaller, svømmehaller, kulturhus, kulturskoler, bibliotek, etc. for å oppnå effektive og lønnsomme sambruksløsninger. Det finnes mange gode eksempel på sambruk og flerbruk av skoleanlegg. Offentlige bibliotek er gjerne integrert i skoleanlegget, og ved noen skoler er skolekantinene åpne for lokalsamfunnet og eksterne brukere også i skoletiden. Elevene skal kunne disponere lokalene i skoletiden og ha tilgang til flere ressurser eller et bedre kulturelt tilbud i opplæringen, men det er vesentlig at anleggene skal kunne benyttes av andre brukere både i og utenom skoletiden. I dette perspektivet vektlegges det hvilken betydning sambruk og flerbruk kan ha for samfunnet, for eksempel sett i et folkehelseperspektiv. De fordeler sambruk og flerbruk har for opplæringen i skolen *blir*

trukket frem, men jeg oppfatter det som et mer avgjørende argument at sambruk og flerbruk bidrar til en mer effektiv utnyttelse av arealene. Dette har igjen miljømessige og økonomiske fordeler. Sambruk løftes frem som et fornuftig og bærekraftig krav (Dybevoll, 2012; Vestfold fylkeskommune, 2003).

Økonomiperspektivet

Det argumenteres gjerne med at et skoleanlegg skal ha en så arealeffektiv planløsning som mulig, og at det skal tilrettelegges for høy utnyttelse av anlegget med tanke på beleggsprosenter og kapasitetsutnyttelse (Vestfold fylkeskommune, 2003). Argumentene for mulige innsparinger og samfunnsmessig gevinst veier tungt, og kan knyttes til sambruk og flerbruk med andre virksomheter. Eksempelvis om en fylkeskommune bygger flerbrukshall i tilknytning til en ny videregående skole, vil kommunen der skolen er lokalisert vanligvis bidra i et samarbeid om oppføring og drift av flerbrukshallen. I dette perspektivet ser jeg tippemidler som en årsaksmekanisme som kan virke inn på valg av løsninger, inkludert lokalisering av nye videregående skoler:

Det kan søkes om tilskudd til bygging og/eller rehabilitering av idrettsanlegg som er åpne for allmenn idrettslig virksomhet (idrett og fysisk aktivitet for alle), og som ikke er underlagt fortjenestebaserte eierformer og/eller driftsformer (Kulturdepartementet, 2014:12).

Det poengteres at tildeling av tilskudd kun gjelder anlegg som er åpne for allmenheten. Det kan ikke sees bort fra at bestemmelser angående både utforming og lokalisering vil være styrt av hva som er best egnet for flerbrukshallens øvrige brukere, mer enn en tilpassing til elevene, kravene i læreplanen og dagens kroppsøvningsundervisning i videregående skole.

Tilgjengelighetsperspektivet

En plassering i sentrum eller sentrumsnært er gunstig med tanke på tilgjengelighet og nærhet til ulike fasiliteter og tilbud. Tilgjengelighetsperspektivet har med hvor folk velger å bo, hvor tilflyttingen er størst, hvor det bygges nye boliger, etc. Med økt tilflytting til sentrale strøk argumenteres det i dette perspektivet for at skoletilbudene må opprettes sentralt eller i sentrum der det er størst behov. Det blir også argumentert for at flerbrukshallene må være mest mulig tilgjengelig for lokalbefolkningen (Ellingsen, 2011). Det ligger som nevnt et helsefokus med mål om økt aktivitet og “bedre helse for alle” til grunn for enkelte argumenter. Tilsvarende argumenteres det for at kulturinstitusjoner bør være lett tilgjengelig for brukerne. Krav om tilgjengelighet for sambruk/flerbruk kan dermed til en viss grad få innvirkning på hvor nye videregående skoler blir lokalisert.

Tilgjengelighet må også sees i sammenheng med nærskoleprinsippet, at elevene har rett til å gå på en skole i nærmiljøet. I forbindelse med den nevnte omdisponering i Osloskolen, der videregående skoler i bydelene gjøres om til grunnskoler, argumenteres det med at elever i videregående skole kan ha noe lengre reisevei enn elever i grunnskolen. Kollektivtransport blir i denne sammenheng viktig. Det argumenteres for at skolene skal være lett tilgjengelige og at de så langt som mulig bør etableres i tilknytning til offentlige kommunikasjonsknutepunkt: “Effektiv transport, fleksibilitet og lavest mulig transportbehov må vektlegges i lokaliseringsprosessen” (Multiconsult & LINK arkitektur, 2013). En argumentasjon for sentrum eller sentral lokalisering kan dermed kobles til transport og bærekraftig miljø. Dette momentet er i tråd med anbefalinger for god by- og stedsutvikling ved lokalisering av statlige funksjoner: “Konsentrert utbygging og etablering i sentrum og sentrumsnære områder bidrar til at reiseavstandene blir kortest mulig” (Miljøvern-departementet og Statsbygg, 2009).

Miljøperspektivet

Regjeringen har som mål at utfordringer knyttet til økt persontransport i storbyområdene skal kunne løses ved at flere går, bruker sykkel eller benytter seg av kollektivtransport. Disse argumentene kan settes i et bærekraftig miljøperspektiv, med tanke på konsekvensene av våre globale CO₂-fotavtrykk (Samferdselsdepartementet, 2013). I heftet *Norske miljømål* presenterer Miljøverndepartementet fremtidige mål for miljøpolitikken, med forslag om tiltak. Her presiseres det at sentrum i byer og tettsteder må styrkes. En større andel av befolkningen bor og arbeider i sentrumsområdene, men “sentrumshandelen taper terreng” (Miljøverndepartementet, 2011:32). Kjøpesentre med lokalisering utenfor sentrum, og påfølgende uheldig økning i bilbruken, har fått mye av skylden. Dette er en utvikling som den daværende regjeringen ønsket å motvirke. I 2008 ble det foretatt nye bestemmelser angående plassering av kjøpesentre (Forskrift om rikspolitisk bestemmelse for kjøpesentre, 2008). Miljøverndepartementet påpeker at det i et bærekraftig byutviklingsperspektiv også er uheldig at en del sykehus, høyskoler og andre statlige virksomheter er lokalisert utenfor sentrum (Miljøverndepartementet, 2011).

Først og fremst handler argumentene i dette perspektivet om å redusere bilbruken. Generelt vil dette være argumenter knyttet til infrastruktur, trafikk, transportbehov og transportmuligheter som fremsettes i sammenheng med lokalisering. Spørsmålet er om argumentene i perspektivet tar høyde for at det blir økt behov for kollektivtransport av elever til og fra skolene når skolene endres fra å være mindre nærskoler i gangavstand til å bli gigantskoler i sentrum. Jeg stiller derfor spørsmål ved argumentene om det vil bli redusert transportbehov og gi en mer effektiv infrastruktur hvis skolene legges i sentrum. Samtidig ser jeg at i tilfeller der skolene samarbeider med kulturliv, butikker og næringsliv i sentrum, for eksempel ved forestillinger, museumsbesøk, utplassering, praksisplasser, etc. – kan transport og logistikk i forbindelse med dette bli enklere. Skolenes Landsforbund (SL) ved *Styret i SL-forening Hordaland – videregående skule*, er helt klare på at en sentralisert skolestruktur vil føre til en betydelig økning i transport av elever, til og fra skolen og for eksempel i forbindelse med helsetjenester, prosjekt til fordypning, etc. De etterlyser tall som viser faktiske miljøkonsekvenser og virkninger av økt utslipp av klimagasser i fylket (Skolenes Landsforbund, n.d.)

Nærings- og byutviklingsperspektivet

I mitt materiale er det flere som fremhever ungdom som gode konsumenter, og at en sentrumslokalisering av skolene derfor er positivt for næringene (Ballestad, 2011; Brækkan, 2012; Hamadi, 2011). Med et næringsperspektiv argumenteres det med at ungdom i videregående skole kan bidra til å holde liv i butikker og kaféer. Men det argumenteres også ut fra et rent byutviklingsperspektiv, med at ungdom, bare med sin tilstedeværelse, på en positiv måte er med på å skape et attraktivt og levende bysentrum. Til grunn for det siste perspektivet ligger det et ønske om å skape en levende by med gode møteplasser, der flere går til fots, sykler og/eller oppholder seg i byrommene (Gehl, 2010; Fuller-Gee, 2012). Det er en grunnleggende forskjell mellom næringsperspektivet som handler om økt konsum og med argumenter som fremmer næringsutvikling, og byutviklingsperspektivet som handler mer om utviklingen av brukervennlige “social spaces” (Hertzberger, 2008:205).

Miljøverndepartementet og Statsbygg har gitt ut en eksempelsamling som viser god praksis innen lokalisering og stedsutvikling. Her omtales blant annet Fylkeshuset i Vest-Agder som er sentralt plassert i Kristiansand. Det vises til at: “450 arbeidsplasser bidrar til å styrke sentrum både i form av handel og liv i gatene” (Miljøverndepartementet og Statsbygg, 2009:40) samt at: “en stor arbeidsplass i sentrum bidrar til økt handel og kjøp av tjenester” (Ibid, 2009:41). Lokalene har tidligere vært benyttet som sykehus og senere av Høgskolen i Agder, men både sykehuset og høgskolen er nå lokalisert utenfor sentrum. Miljøvern-

departementet og Statsbygg viser til at dette ikke en ønsket utvikling med tanke på sentrumsutvikling og transport (Ibid, 2009:41). Her er det snakk om arbeidsplasser og et studiested, men de samme argumentene anvendes også når det gjelder skoleanlegg for i videregående opplæring. En sentrumslokalisering av en videregående skole er i seg selv nødvendigvis ikke negativt, men det handler mer om hvilke signaler som formidles i en lokaliseringsdebatt, og hvilke verdier som legges til grunn. Ifølge Fuller-Gee er skoler en av de viktigste institusjonene vi har for by- og stedsutvikling (Loftesnes, 2014).

Verdiperspektivet

En sentralt plassert skole kan gi signaler om at utdanning er verdifullt. Eksempelvis ble de monumentale skolebygningene fra 1800-tallet gjerne plassert på byens flotteste tomter siden skole og utdanning hadde høy status. Norsk Form var blant initiativtakerne til etablering av en årlig skolebyggpris som ble delt ut i perioden 1998 til 2004 og opphørte i 2007 (Berg, 2007). I 2000 ble skolebyggprisen tildelt Eilert Sundt videregående skole i Farsund. I prisomtalen blir skolens lokalisering sentralt i bybildet satt i et verdiperspektiv:

Midt i den gamle bybebyggelsen har skolen med sitt kontrasterende formspråk fått en fremtredende plass i bybildet. Dette vitner om vilje til å markere skolen som et viktig offentlig bygg også i moderne tid – på samme måte som den gamle skolebygningen gjorde det da den ble bygget (Skolebyggprisen, 2000).

Beskrivelsene her viser til skolearkitekturens symbol- og signalverdi, og at valg av lokalisering er viktig. Både utforming og lokalisering av disse anleggene sier noe om hvordan utdanning og kunnskap verdsettes i samfunnet. Byplanlegger og arkitekt Michael Fuller-Gee trekker frem Tangen videregående skole som et forbilde på grunn av skolens sentrale beliggenhet i Kristiansand (Iglund, 2012). Tangen videregående skole i Kristiansand har en spektakulær beliggenhet rett ved sjøen, på en sentral tomt i byen. Under skoleanleggs-konferansen i 2012 fortalte rektor ved Tangen at det kom reaksjoner på at det skulle bygges skole på en “indrefilettomt“, og hun viste til at det gir signal om at utdanning tas på alvor. Skoleanlegg med såkalt signalbyggkvaliteter og sentral beliggenhet kan bidra til økt verdsetting av skole og utdanning. Lignende argument fremkommer også i omtale av nye Amalie Skram videregående skole i Hordaland fylke. I saksutredningen slås det fast at: “Å plassera ein ny kunnskaps- og kompetansebase i sentrum av Bergen by sender sterke signal om at den aktuelle verksemda er viktig for byen og fylkeskommunen“ (Hauge, 2008).

Læringsperspektivet eller et pedagogisk perspektiv

I et læringsperspektiv er det skolen som læringsarena og elevenes læring og skolehverdag som vektlegges i argumentasjonen. Det er rimelig å forvente at dette perspektivet er å finne i argumentasjon for sentrumslokalisering av nye skoleanlegg, men ofte inngår læringsperspektivet gjerne i innledninger i saksdokumenter, mulighetsstudier, etc. og da i mer generelle formuleringer, som her fra Sør-Trøndelag fylkeskommune:

Den primære målsettingen med å bygge videregående skoler er å legge til rette for et godt fysisk læringsmiljø for elever og arbeidsmiljø for ansatte. Skolens primære mål om å gi ungdom en videregående opplæring som grunnlag for en yrkeskarriere eller videre studier (Sør-Trøndelag fylkeskommune, 2013b:73).

Generelt fremsettes det overordnede mål om å forbedre den videregående skolen, skape robuste fagmiljøer, gi bredere kompetanse, sørge for skoleanlegg som gir godt læringsmiljø og som kan møte nye former for pedagogisk praksis, etc. Når det kommer til lokalisering blir samfunnsmessige hensyn gjerne vektlagt i større grad enn de rent skolefaglige behovene. Ett eksempel som illustrerer dette, er lokaliseringen av Thor Heyerdahl videregående skole i Larvik. Tre arbeidsgrupper tok utgangspunkt i temaene: trafikk, kulturminnevern,

forurensning, klima og energi. Dette er viktige temaer som må med i vurderingen, men i anbefalingene fra arbeidsgruppene er lokalisering i nærheten av Høgskolen i Vestfold det eneste argumentet jeg ser som pedagogisk fundert. Det fremheves i stedet at synliggjøring av kompetansebedrifter i bybildet er positivt for identitetsbyggingen av Larvik og at det: “Bidrar til å lage tydelige sosiale rom i byen – skaper liv i byen!” (Larvik kommune, 2004). Det må tilføyes at læringsperspektivet eller et pedagogisk perspektiv er vektlagt i saksutredninger omkring lokaliseringalternativene for Thor Heyerdahl videregående skole i andre dokumenter. Rådmannen i Larvik kommune gikk for eksempel inn for: “å tilrettelegge for lokalisering av en ny videregående skole på det sted som i størst mulig grad gir rammer for å innfri skolens pedagogiske visjoner og mål” (Vestfold fylkeskommune og Larvik kommune, 2004:3). Sett på bakgrunn av at tendensen med sentrumslokalisering er tydelig for nye videregående skoler, er det relevant å spørre i hvilken grad læringsperspektivet er vektlagt i vurderingene som ligger til grunn for valgene.

Et komplekst felt

Så langt i artikkelen har jeg presentert de åtte perspektivene og jeg viser til ulike identifiserte argumenter for sentrumslokalisering. Det er dermed ikke sagt at det ikke blir fremsatt andre argumenter, eller at det ikke kan tilføyes flere perspektiver. Det er spesielt tre av de presenterte perspektivene jeg har funnet interessante å drøfte her. I det følgende stiller jeg spørsmål ved at lokalisering av skoleanleggene skal avgjøres på bakgrunn av at ungdom søker seg til sentrum. Jeg kommer også inn på det at sentrum blir valgt på bakgrunn av krav om sambruk og flerbruk eller ideer om at skolen skal være “så mye mer enn en skole”. Ønsker ulike aktører en ny skole i sentrum fordi det gir tilsiktede signaler? Dessuten har jeg vurdert næringsperspektivet som interessant å gå nærmere inn på, og spør om det er greit at det argumenteres for sentrumslokalisering av videregående skoler med basis i ungdommens potensiale som konsumenter. Men først vil jeg vise til argumenter som *er* pedagogisk funderte, samt til forhold som spiller inn eller som kan ha hatt en innvirkning på økt sentrumslokalisering.

Dette er et komplekst felt og jeg finner eksempler på at det fremsettes argumenter med basis i flere av disse åtte perspektivene samtidig. I den videre drøftingen finner jeg det relevant å trekke inn begrepene *samfunns mål* og *effekt mål* (Arge, 2008; Samset, 2001). I et større perspektiv vil ulike aktører foreta vurderinger eller argumentere ut i fra *samfunns-målene* eller mulige synergieffekter. Men med vekt på *effekt mål* vil vurderingen eller argumentasjonen kunne forankres i selve den virksomheten som finner sted der. Økt elevfokus og en vekting på læringsperspektivet er kanskje avhengig av tydeligere effekt mål? Det vil si at søkelyset rettes mot hvordan bygningen, inkludert lokalisering, fungerer i bruk, om den hemmer eller om den støtter opp om læring. En skole kan ha både pedagogiske og sosiale fordeler av å ligge i sentrum, og motsatt kan en by eller et tettsted ha fordeler ved at skolen finnes der. Hos Moore og Lackney (1994) finner jeg lokalisering nevnt blant egenskaper som hevdes å bidra til betydelige forskjeller i elevenes læringsutbytte:

Looked at empirically, there is now considerable evidence that certain design characteristics like school size, classroom size, location, and the provision of secluded study spaces all make substantial differences in learning outcomes, and, in particular, that school size and classroom size make a difference in academic achievement (Moore & Lackney, 1994:5).

Videre viser de til tidligere undersøkelser (Berglund & Lindvall, 1986; Evans et al., 1991) der lokalisering av skoler sees i et helseperspektiv. Ved skoler lokalisert nær sentrumsgater med mye trafikkstøy var forekomsten av høyt blodtrykk og konsentrasjonsvansker blant elevene unormalt høyt (Moore & Lackney, 1994:10):

While blood pressure, concentration, and task persistence are neither academic achievement nor prosocial outcomes, they are important mediators of educational outcomes. The appropriate location of new schools and their proper design should be able to alleviate these noise-related problems (Moore & Lackney, 1994:10).

På en annen side viser de til at det er vanskelig å finne robuste indikasjoner på at eksakte arkitekturvariabler har direkte effekt på elevenes “akademiske prestasjoner” (Moore & Lackney, 1994:6). Jeg er ikke kjent med at trafikkrelatert støy er et stort problem i nye norske skoler, men støyproblematikk står sentralt i den såkalte “baseskoledebatten” og i Vinjes forskning på baseskoler (Eriksen, 2013; Vinje, 2014).

Nærhet og tilgjengelighet – pedagogisk funderte argument

Ett av argumentene for sentrumslokalisering er tilgjengelighet, både til skolen, til ulike kultur- og aktivitetstilbud og til lokal industri eller lokalt næringsliv i sentrum. Argumentet handler blant annet om at det er praktisk med nærhet til bedrifter, institusjoner, foretak, næringer, etc. som skolene kan samarbeide om opplæringen med. Dermed kan dette sies å være et pedagogisk argument som taler for sentrumslokalisering av nye videregående skoler. Praksisopplæring i for eksempel service og samferdsel, skjer i dag ofte i de sentrumsnære virksomhetene. Det sies at skolene må være lokalisert i sentrum eller sentrumsnært, fordi lokalisering i sentrum og nærhet til bransjene letter samarbeid og transport for elevene. Nærhet til andre institusjoner som kan benyttes i undervisningen, som museer, teater, kulturhus og kino er også pedagogisk funderte argument. Det argumenteres også for en lokalisering i nærheten av høyere utdanning og profesjonelle fagmiljøer, noe for eksempel de store strukturendringene for Oslo skolen er et eksempel på. Dette argumentet kan bygge på en oppfatning om at samarbeid mellom videregående skoler og universiteter og/eller høyskoler kan styrkes, at overgangen fra videregående til høyere utdanning blir lettere, eller en antagelse om at flere unge vil velge å studere.

Når det gjelder region- eller kommunesentrene argumenteres det for å opprettholde videregående skoler i nærmiljøene. Fare for økt fraflytting, pendling og lang reisetid for elevene er igjen aktuelle temaer. En av grunnene til dette er dimensjonering av utdanningstilbudene og som nevnt et sterkere ønske om å kunne “spisse tilbudene” eller opprette såkalte “temaskoler”. Men er dette et ønske som er motivert ut fra en idé om at store fagmiljø er ensbetydende med godt fagmiljø og bedre kvalitet på opplæringen? Det hevdes at bevaring av robuste tilbudsstrukturer ved de videregående skolene er vanskelig å kombinere med en desentralisert skolestruktur (Nord-Trøndelag fylkeskommune, 2011). Opplæringen skal både imøtekomme elevenes ønsker (flere paralleller gir større valgfrihet) og samtidig legge til rette for og tilpasses et fremtidig samfunns- og arbeidsliv.

Elevtallsutvikling og økonomi spiller inn

Skolebruks- eller skolebehovsplaner på fylkesnivå inneholder forslag til konklusjoner og anbefalinger for fremtidige prioriteringer og organisering av skole- og tilbudsstrukturer for videregående opplæring. Elevtallsutviklingen i fylkene er gjerne førende for retningene i slike planer. Er det utsikter til langvarig nedgang i elevtallet må fylkeskommunene redusere kostnadene sine. Slik sett vil elevtallsutvikling og økonomi være av stor betydning og spiller inn som årsaksmekanismer når beslutninger skal fattes. I Oslo og Akershus har det vært stor økning i elevtallet de siste ti årene (Utdanningsdirektoratet, 2012), og det er forventet ytterligere økning i dette området i årene fremover (Oslo kommune, 2012b). Tilsvarende utvikling skjer i enkelte andre større byområder, og behovet for nye videregående skoler har økt. Samtidig viser prognosene synkende elevtall for enkelte andre fylker i årene fremover. Flere steder blir skoler (vurdert) lagt ned, og det er gjerne skolene som er tilgjengelige for

flest mulig elever som blir bygd ut, det vil si skoler som ligger i et “foretrukket” kommune- eller regionscenter. Slik sett er “sentrum” aktualisert som et sterkere lokaliseringalternativ både i byene og i regionene.

Føringer med Skolebyggprisen 2000?

Eilert Sundt videregående skole i Farsund fikk, som nevnt, Skolebyggprisen i 2000, og det ble da fremhevet at: Ungdom og voksne elever kan bruke byen som del av skolens uteareal. Skole og bysamfunn integreres også ved at elever i en videregående skole blir en del av det pulserende bylivet (Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, 2000). I prisomtalen fra 2000 oppfordres det til å tenke nytt angående ungdommens arenaer og rundt løsninger som kan gjøre skolen til noe “mer enn en skole”. Det stilles spørsmål om hvordan de videregående skolene skal utformes slik at de beriker lokalmiljøene og lar ungdommene få den plass i samfunnet som tilkommer dem. Videre blir det hevdet at skolen blir rikere når den tilføres andre funksjoner, og det antas at det nettopp i videregående skole kan åpnes for mange varierte og spennende symbioser (Skolebyggprisen, 2000). Om prisomtaler og utmerkelse generelt kan ha innvirkning på politikere og skoleeiere som skal ta avgjørelser vedrørende fremtidige planer for landets skoler, er ikke kartlagt i mitt materiale. Jeg vil likevel våge å komme med antagelsen om at prisomtaler kan gi signaler, gjerne formidlet gjennom media, om hva som ansees som foretrukne løsninger. Det kan synes som at flere av momentene i denne prisomtalen har gitt føringer for planlegging av videregående skoler, men dette må eventuelt undersøkes nærmere.

Sentrumslokalisering – fordi teoretisk sterke elever søker seg dit?

Utdanningsforbundet i Oslo er betenkt over en utvikling som hovedsakelig er tuftet på elevenes søkermønster, og etterlyser konsekvensanalyser og pedagogiske begrunnelser for at flest mulig videregående skoleplasser blir flyttet til sentrum. De hevder at lokaliseringstendensen vil føre til en opphopning av elever i sentrumsområdene i Oslo på dagtid (Utdanningsforbundet, 2011). At ungdom generelt trekker mot byene handler ifølge Fosso blant annet om identitet og identitetsskaping (Kvalvaag, 2004). Større elevmiljø og bedre muligheter for sosialisering spiller også inn (Beck, 2008). Sentrumslokalisering var et tema for skolene også tidlig på 1900-tallet. Skolene i byene og i mer sentrale strøk hadde de beste ressursene, både når det gjaldt materiell, lærerrekuttering og elevgrunnlag. Byskolene fungerte som modell for hva som var “den gode skole”, og realskole eller gymnas var først et byfenomen. Sentraliseringen var mer omfattende for videregående opplæring enn for den obligatoriske folkeskolen. Til forskjell fra skolene på 1900-tallet da det var et tydeligere ensidig fokus på faglighet, er det i dag elevenes kompetanse både faglig, sosialt, personlig, etc. som skal utvikles (Henriksen, 2012). Sentrumsskolene er populære og har lenge ligget på søkertoppen. Disse skolene har i dag høyt karaktersnitt på inntak og gode resultater på avsluttende eksamen. Dette ser vi blant annet i Oslo, der det for skoleåret 2013/14 var flest elever som søkte seg til Elvebakken videregående skole. Denne skolen er lokalisert i indre by og hadde et inntakskrav på 50,60 poeng. Andre sentrumsskoler følger etter med høye poenggrenser: Oslo Katedralskole 47,50 poeng, Foss videregående skole 46,90 poeng og Oslo Handelsgymnasium med 44,70 poeng (vilbli.no, udatert). Ett argument som taler for sentrumslokalisering, er at det er lettere å rekruttere gode lærere til sentralt beliggende skoler. Dette kan forklares med både tilgjengelighet og nærhet til andre fasiliteter, etc., men også med at sentrumsskolene fortsatt regnes for å være de beste skolene.

Figur 6: Elvebakken videregående skole - lokalisert i Oslo sentrum.

I SINTEF-rapporten *Etterevaluering av byggeprosjektet Kvadraturen Skolesenter* blir det oppgitt at: “elevene ville ha en sentrumsnær skole med gode lærere og et bredt faglig miljø” (Klakegg & Nordmark, 2004:27). Forestillingen om at sentrumsskolene får de beste lærerne er godt forankret. Sentrumslokalisering av skolene gir en positiv pedagogisk effekt på grunn av bedre utdannede lærere, som igjen gir bedre kvalitet i undervisningen (Beck, 2008; Solstad, 1978). Denne effekten blir, som nevnt, ytterligere forsterket ved at sentrumsskolene foretrekkes av teoretisk sterke elever. Almlid (2006) setter tendensen i sammenheng med fritt skolevalg. Jeg ser prinsippet om fritt skolevalg som en underliggende struktur som forsterker de mekanismene som spiller inn. Blant annet er konkurransen om elevene mellom de videregående skolene hard, og da handler det, som “gymnasieforsker” Ane Qvortrup ved Aarhus Universitet formulerer det, om å få så mange av de riktige elevene som mulig (Henriksen, 2012). Med konkurranse skolene imellom og vektlegging av resultatoppgjør, kan sentrum være et hensiktsmessig lokaliseringsvalg der “rekrutteringskortet” er effektivt å dra opp som argument.

Hvilke argumenter vinner frem – samfunns mål eller effektmål?

Ut fra det innsamlede materialet kan jeg ikke se at det bygges mange videregående skoler “ute på jordene” eller som “isolerte øer” (Trump & Baynham, [1961] 1970:71). Sam Eyde og Charlottenlund videregående skoler er to unntak, lokalisert i utkanten av henholdsvis Arendal og Trondheim sentrum. Sivilarkitekt og byplanlegger Michael Fuller-Gee er kritisk til lokaliseringen av Sam Eyde videregående skole. Han skulle ønske at man vil se verdien i å beholde ungdom og barn i sentrum: “Der er satt av 2,5 millioner kroner årlig for å frakte elever ut av sentrum – og det samtidig som alle ønsker å være i sentrum, både elever og lærerne (...)” (Igland, 2012). Her argumenterer Fuller-Gee ut fra et ungdomsperspektiv når han viser til at elevene selv ønsker å være i sentrum. Men både et *Samfunns mål* og et miljøperspektiv er tydelig; han er opptatt av bærekraftig byutvikling og sentrumsplanlegging.

Erling Dokk Holm, byforsker og førsteamanuensis ved Markedshøyskolen, fremholder i et intervju i Aftenposten at det kan være lurt å legge en høyskole eller en videregående skole til et bestemt område for å gjøre det attraktivt å oppholde seg der. Han føyer til at: “Skoler er god gjødsel for byer“ (Løken, 2014:17). Dokk Holm uttaler seg i en byutviklingskontekst der vekstmetaforen er rettet mot byene og ikke elevene. Nye skoler kan selvsagt spille en viktig rolle når det gjelder byplanlegging, regionsutvikling, samfunnsøkonomi, næringsliv, etc., men hovedproblemet ligger ikke her. Det som er urovekkende er om argumentene som vinner sterkest frem og får følger for lokaliseringsbestemmelsene, bygger på spesifikke målsetninger uten at læringsperspektivet er med i vurderingen. Denne bekymringen finner jeg igjen hos Norvall Nøringset (SV), leder i hovedutvalget for opplæring i Sogn og Fjordane fylke. Nøringset reagerer på at næringslivet og politikerne benytter lokaliseringsargumenter som ikke ivaretar elevene: “Elevane må i fokus – Skulane er først og fremst for elevane. Elevfokuset syns eg er litt fråverande i ein del av dei lesarinnlegga eg ser (...)“ (Dalaker, 2013). Sentralisering og desentralisering av de videregående skolene er et aktuelt tema i Sogn og Fjordane som i flere andre fylker. Da handler det mer om at en desentralisert skolestruktur er vesentlig for å kunne videreutvikle fylket, og at den videregående skolen er viktig for næringslivet i kommunene (Dalaker, 2013).

Positivt for handel og kaféliv – men hvilke konsekvenser for elever og læring?

Som nevnt er det mange som har ønske om eller interesse av å påvirke utviklingen knyttet til skolers lokalisering. Det blir argumentert for at videregående skoler bør lokaliseres i sentrum på bakgrunn av hva det vil ha å si for næringslivet. Et viktig spørsmål, slik jeg ser det, blir da om det er akseptabelt å trekke vekslers på at ungdom generelt foretrekker byliv, kafékultur og shopping. At næringsperspektivet er fremme i lokaliseringsdebatter knyttet til skole er betenkelig. Det blir lagt et press på ungdommen og deres familier med tanke på forbruk, pengebruk, kosthold, etc. Både politikere, representanter for handelsnæringen, byplanleggere, etc. løfter frem videregående skole som en “redning“ for handelsstanden og byutviklingen i sentrumsområder. Dette gjelder nye planlagte skoler flere steder i landet. Ett illustrerende eksempel gjelder ny videregående skole i Skien og den lokaliseringsdebatten som har foregått der. Ifølge Ballestad (2011) mener Skien Sp at hensyn til elever og lærere – samt de økonomiske rammene – selvfølgelig er viktigst, men det føyes til at det bør være legitimt å underbygge lokaliseringsspørsmålet ytterligere med annen argumentasjon. Videre argumenterer Ballestad med at det må kunne tas hensyn til mulige synergieffekter, blant annet for kafélivet i byen. Skien Sp mener en ny videregående skole i sentrum vil kunne medvirke til at sentrum i Skien får en ansiktsløftning og at det vil prege sentrumsutviklingen i positiv retning (Ballestad, 2011). Jeg kan ikke tolke dette på annet vis enn at dette også innbefatter tanker om økt handel. Heidi Hamadi i Skien SV er også opptatt av synergieffektene, og i et innlegg på SVs nettside spør hun hva lokalisering av en skole med mange hundre ungdommer vil ha å si for vitalisering av byens sentrumshandel. Videre argumenterer hun for lokalisering i sentrum, med at elevene på dagtid (i løpet av skoledagen?) vil handle og sitte på kafé: “SVs begrunnelse for at vi ønsker skolen i Kverndalen er følgende: Mange hundre unge mennesker må nødvendigvis påvirke aktiviteten i sentrum på dagtid – positivt for handel og kaféliv“ (Hamadi, 2011).

Skien Høyre ser også at: “sammenhengen med byen, kafeene, næringslivet for øvrig og kommunikasjon må vektlegges“ (Strand, 2011), men her føyes det til følgende: “det kan ikke bare være dette som vektlegges. Det er tross alt skolen som skole som skal gi barna våre læring“ (Ibid). Rektor ved nåværende Skien videregående skole går inn for ny skole i sentrum, og argumenterer med at det er mest attraktivt for elevene. Hun viser til lang tradisjon, identitet knyttet til akademisk tyngde. Videre trekker hun frem at skolen i dag har god søkning, høy kompetanse og at det er enkelt å rekruttere lærere (Koi, 2013). Fra lærerhold blir elevenes muligheter for å drive fysisk aktivitet i skoletiden løftet frem som et viktig

argument i denne lokaliseringsdebatten (Strand, 2011). Bystyret i Skien ønsket en ny sentrumsskole, men fylkesrådmannen gikk inn for en storskole med 1600 elevplasser, lokalisert i Skien Fritidspark utenfor sentrum. Dragkampen om hvor nye Skien videregående skole skal plasseres, har endt med at Fylkestinget i Telemark har gått inn for lokalisering på Klosterøya. Avgjørende argumenter for vedtaket skal være at beslektede utdanningsprogram får nærhet til hverandre, at fagmiljøene får muligheter til utvikling og samarbeid, samt at en faglig-pedagogisk vurdering tilsa at denne lokaliseringen er til elevenes beste.

Et annet eksempel henter jeg fra Ålesundsdistriktet. Her er det større utviklingsplaner under utredning, og: “lokalisering i sentrum, sentrumsnært eller utenfor sentrum er et vesentlig politisk moment“ (Brækkan, personlig kommunikasjon, 14. januar, 2013). I høringsrapporten *Ny Ålesundsstruktur – Tilbake til byen 2013–2025* blir byutviklingen vurdert i sammenheng med fremtidige planer for de videregående skolene i distriktet: “Fylkesutvalet ser særleg positivt på at utbygging av videregående skular vert sett i ein heilskapleg byutviklingssamanheng/ sentrumsutviklingssamanheng“ (Brækkan, 2012:6). Det legges blant annet føringer for at de videregående skolene bør ligge i nær tilknytning til etablert kollektivtransport i området: “Ein vil også understreke kor viktig det er at skulane er lokalisert langs /i nær tilknytning til kollektivtrase/ knutepunkt“ (Brækkan, 2012:6). Dette argumentet kan knyttes til et miljø- og klimaperspektiv. Argumentasjonen kan også leses som et pedagogisk perspektiv ved at det ønskes en effektiv transport til og fra skolen, noe som vil ha innvirkning på elevenes skolehverdag.

I rapporten blir det hevdet at en ny videregående skole lokalisert i Ålesund sentrum kan bidra til å skape mer aktivitet i byen:

Plan- og analyseavdelinga ved fylkeskommunen peikar på etablering av vidaregåande skole som eit av dei beste tiltaka for å reaktivere sentrum. Sambruk av funksjonar på dag- og kveldstid gir aktivitet i offentlege bygg heile døgnet. (...) På 70-tallet var det ein trend at til dømes høgskolar og kjøpesenter vart lokalisert utanom sentrum. Dette vart med på å utarme bysentra. Først på 2000-talet begynte denne trenden å snu. I fleire storbyar vert no vidaregåande skolar nytta som gode tiltak for å reaktivere bysentrum (Brækkan, 2012:7).

Det er verdt å merke seg bemerkningen om at videregående skoler i flere andre byer brukes som et tiltak for å gjenskape liv sentrum. Fra ulikt hold rettes det søkelys på at enkelte bysentrum og tettstedssentrum bør bli mer attraktive og levende. Den omfattende kjøpesenteretableringen utenfor sentrumsområdene er én bakenforliggende årsak her (Norsk Sentrumsutvikling, n.d.). Norsk Form har rettet søkelyset på følgene av kjøpesentrenes plassering og det faktum at bysentrum og lokale sentre i mindre byer og tettsteder er lagt øde med til tider folketomme gater (Norsk Form, 2013). Det er nærliggende å spørre om politikerne nå ser for seg at sentrumslokalisering av videregående skoler skal kunne rette opp negative konsekvenser av kjøpesentrenes lokalisering.

Skoler i sentrum – faglig innhold kontra kommersielt press

Når det nærmest blir argumentert med at videregående skoler må etableres i sentrum for at ungdom kan handle og gå på kafé, kalkuleres det med at elevene bruker penger både i og etter skoletiden. Det er en kjensgjerning at ungdom via reklame utsettes for et betydelig kjøpepress. I et slikt perspektiv er det uetisk at elever i videregående skole sees på som “lønnsomme brikker“ i planer for økt handel og omsetning i sentrum. Kunnskapsdepartementet foreslo i 2006–2007 en lovregulering av reklame i skolen, og loven trådte i kraft 1. august 2007. I Opplæringslova § 9-6 pålegges skoleeier å sørge for at elevene ikke utsettes for reklame som er egnet til å skape kommersielt press eller i stor grad kan påvirke holdninger, atferd og verdier, blant annet på skolens område:

Skolen skal så langt det er mulig være en reklamefri sone. Her er det kunnskap og læring som skal dominere. Elever og lærere skal slippe å konkurrere med kommersielle aktører om oppmerksomhet og fokus. Skolen skal også være med på å skape bevisste holdninger til forbruk og motepress (Opplæringslova, 1998).

Dette er vel og bra, men videregående skoler oppført i bysentrum har gjerne begrensede utearealer. Tilgang på store nok tomtearealer er en utfordring. For eksempel var tomta for Kvadraturen videregående skole i sentrum av Kristiansand egentlig for trang, men plasseringen var fastlagt og spørsmål om lokalisering var et "ikke-tema" (Klakegg og Nordmark, 2004:27). Offentlige byrom, parker og kaféer, butikker og kjøpesentre er skolens nærmeste uteområder. Plan- og bygningsetaten i Oslo ser at flere av de nye videregående skolene planlegges med minimale utearealer, og begrunner det med at aldersgruppen ikke har behov for oppholdsarealer for lek utendørs på samme måte som barn i grunnskolen (Oslo kommune, 2012c). Halvorsen Thorén (2002) viser til at mange skoler har så små tomter at det er nødvendig å ta i bruk nærmiljøet. Med begrensede utearealer og umiddelbar nærhet til kommersielle aktører, blir det nærmest lagt til rette for at elevenes oppmerksomhet på læring blir utfordret. Hva hjelper det å si at skolebøkene eller skolens bygninger skal være fri for reklame, når skoleanleggene er lokalisert der det kommersielle presset er størst. I innledningen til *Veileder om reklame i skolen - skoleeiers plikt til å skjerme elevene for uønsket påvirkning etter opplæringsloven § 9-6 og privatskoleloven § 7-1a* presiserer Rugtvedt at: "Det vi vil til livs er kommersielt press mot elevene mens de er på skolen, og reklame som stjeler oppmerksomhet fra skolens egentlige innhold" (Utdanningsdirektoratet, 2009). Kanskje det bør gås noen runder til når enkelte skoleledere og politikere støtter handelsstandens begeistring over at elevene trekker ut i byens sentrum i fritimer og/eller i spisepausene?

Avsluttende kommentarer

Jeg stilte innledningsvis spørsmål om Trumps forutsigelser angående lokalisering er blitt oppfylt i dag. Jeg vil si at tankene han fremsatte tidlig på 1960-tallet på mange måter er gjeldene. Skoleanleggene plasseres i bysentrum eller sentralt i regionene eller kommunene. Det er dessuten en rådende tanke at skolene skal åpnes opp for lokalsamfunnet, eller som Trump formulerer det, for "det lokale samfundsliv". Elevene skal på ingen måte "skærmes mod det liv, der rører seg udenfor" (Trump & Baynham, 1970:71). I dag er samarbeid med lokalt næringsliv og andre eksterne aktører, samt åpenhet og transparens gjennomgående målsetninger. Dette er i stor grad positivt, og i tråd med en bærekraftig utvikling.

Jeg mener likevel å se noen utfordringer knyttet til at skolene, som først og fremst skal være gode læringsarenaer for elevene, i større grad innrettes for eksterne brukere. Det er primærbrukerne, elevene og lærerne, som må være i fokus når skoleanlegg planlegges, når det foretas dimensjoneringer og utarbeides areal- og funksjonsplaner, etc. Det bør de også være når avgjørelser angående lokalisering av skoleanleggene skal tas. Hvilke argumenter som fremmes og som får mest gehør er derfor av betydning. Jeg har i denne artikkelen redegjort for hvilke argumenter som jeg finner fremført, og forsøkt å vise at ulike interesser kan stå mot hverandre. Skole er en viktig samfunnsinstitusjon som kan ha stor betydning for et lokalsamfunn, det er ikke glemt. Men hvis politikerne mener skole og utdanning er viktig, hvorfor er en del lokaliseringsargumenter mest forankret i andre brukergruppers behov eller ulike aktørers ønsker om synergieffekter? Videre er det relevant å spørre om denne typen argumenter har vært mest avgjørende for endelige beslutninger.

Om avgjørelser angående fysiske løsninger internt i skoleanleggene hovedsakelig blir tatt på bakgrunn av krav om sambruk/flerbruk og hva som passer best for eksterne brukere, kan skolene bli mer eller mindre "ustemte" når det gjelder *effekt målet*; hva som er skolens hovedvirksomhet og til det beste for elevenes skolehverdag og læring. Det "krisemaksimeres"

over svake Pisa-resultater og høyt frafall i videregående skole. I tilsynelatende fullt alvor fremsetter sentrale aktører argumenter for sentrumslokalisering av videregående skoler på bakgrunn av at elever er gode konsumenter som kan révitalisere handel og kafédriфт. Hvilke argumenter som fremmes, gir signaler til elevene om viktigheten av skole, og da er det rimelig å settes spørsmålstejn ved argumenter der videregående skole frontes som “motor“ eller “god gjødsel“ for byutvikling? Enkelte drivkrefter for sentrumslokalisering av videregående skoler har ikke nødvendigvis elevenes læring i tankene når de fremsetter sine argumenter. Dette er det viktig å være bevisst på. I hvilken grad lokalisering alene innvirker på elevenes læring er en annen sak, og her er det behov for mer forskning. Sentrumslokalisering av en videregående skole kan i mange tilfeller være en god løsning og gi positive synergieffekter, men da må bestemmelsene være tatt på bakgrunn av relevante argumenter – innbefattet argumenter som speiler skolefaglige hensyn.

Else Margrethe Lefdal

Doktorgradsstipendiat ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA),
Fakultet for teknologi, kunst og design (TKD), Institutt for estetiske fag (EST), Oslo.
PhD-kandidat ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU),
Institutt for Landskapsplanlegging (ILP), Ås.
E-mail: Else-Margrethe.Lefdal@hioa.no

Referanser

- Almlid, H.B. (2006). *Ny pedagogisk hverdag, bedre tilpasset opplæring og faglige forbedringer* (Hovedoppgave). Oslo: Universitetet i Oslo.
- Alvesson, M. & Sköldbberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Arge, K. (2008). *Tverrfaglighet og fagkompetanse i prosjekters tidligfase*. (Prosjektrapport 28). Oslo: SINTEF Byggforsk. Hentet fra http://www.concept.ntnu.no/attachments/054_Arge%20Tverrfaglighet_i_tidligfasen.pdf
- Ballestad, T. (2011). En videregående skole for framtida. *Sp Skien*. Hentet 20. desember 2013 fra <http://www.senterpartiet.no/skien/en-videregaaende-skole-for-framtida-article73378-8241.html>
- Beck, C.W. (2008). Private grendeskoler - etablering av en ny pedagogisk diskurs? I Beck, C.W. og Vestre, E., *Skolen i aftenlandet – artikkelsamling med ukorrekte innfallsvinkler*. Oslo: Didakta Norsk Forlag.
- Berg, H.B. (Red.). (2007). *Forbilder*. Oslo: Husbanken og Norsk Form.
- Berglund, B. & Lindvall, T. (Red.). (1995). *Community Noise*. Stockholm: Center for Sensory Research.
- Boye, E. (2009). Storskoler 1 – et alvorlig feilgrep. *Husfilosofen*. Hentet 20. desember 2013 fra <http://www.husfilosofen.no/2009/06/23/storskoler-et-alvorlig-feilgrep/>
- Boye, E. (2012). Er store videregående skoler en god utvikling? *delogbruk.no*. Hentet 11. november 2013 fra http://delogbruk.no/profiles/blog/show?id=2808744%3ABlogPost%3A180495&commentId=2808744%3AComment%3A180834&xg_source=activity
- Brækkan, P.O. (2012). *Ny Ålesundsstruktur, Tilbake til byen. Høring 1*. Ålesund kommune, Møre og Romsdal fylkeskommune. Hentet 20. mars 2013 fra <http://mrfylke.no/Organisasjon/Info/Pressemeldingar/Hoeyring-ny-AAlesund-struktur-for-vgs>
- Braaten, H.B. (2011, 1. juni). Slik blir Osloskolen de neste ti årene. *dittOslo*. Hentet 7. oktober 2012 fra <http://dittoslo.no/nyheter/slik-bli-osluskolen-de-neste-ti-arene-1.6277279>
- Cotton, K. (1996). School Size, School Climate, and Student Performance. *School Improvement Research Series*. Hentet 20. desember fra http://educationnorthwest.org/webfm_send/513

- Dalaker, S. (2013). Næringslivet i Stryn mobiliserer for den videregående skolen. *NRK Sogn og Fjordane*. Hentet 2. juni 2013 fra http://nrk.no/nyheter/distrikt/nrk_sogn_og_fjordane/1.10876822
- Danermark, B., Ekström, M., Jakobsen, L. & Karlsson, J.C. (2003). *Att förklara samhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Dregelid, S. (2008). Stadig flere henger i sentrum. *Osloby.no. Aftenposten*. Hentet 2. juni 2013 fra <http://www.osloby.no/nyheter/Stadig-flere-henger-i-sentrum-6530979.html>
- Dybevoll, A. (2012). *En skole i samfunnet. Et samfunn i skolen* (Foredrag). Kristiansand: Barnehage- og skoleanleggskonferansen. Hentet 2. juni 2013 fra http://skoleanlegg.utdanningsdirektoratet.no/asset/2825/1/2825_1.pdf
- Ellingsen, L. (2011, 8 juni). Flerbrukshall til Thora Storm. *Adresseavisen*, s. 4.
- Evans, G.W., Kliever, W. & Martin, J. (1991). The role of the physical environment in the health and wellbeing of children. I H.E. Schroeder (Red.), *New Directions in Health Psychology Assessment* (127-157). New York: Hemisphere.
- Eriksen, J. (2013). Barna bærer byrden i baseskolene. *forskning.no*. Barna bærer byrden i baseskolene. Hentet 1. februar 2014 fra <http://www.forskning.no/artikler/2013/desember/374652>
- Fjellstad, A. (2011, 8. juni). Slutt for Fagerborg - Ti nye skoler i sentrum. *Aftenposten Aften*, s. 4.
- Forskrift om rikspolitisk bestemmelse for kjøpesentre (2008). *Forskrift om rikspolitisk bestemmelse for kjøpesentre*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2008-06-27-742>
- Fosso, E.J. (2004). Unges flytting - et spørsmål om identitet og myter om sentrale og marginale steder. I Berg, N. m.fl. (Red.) *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim: Tapir akademiske forlag.
- Gehl, J. (2010). *Byer for mennesker*. København: Bøgværket.
- Halvorsen Thorén, K. (2002). Barn, unge og livskvalitet. Betydningen av skolens utearealer. I *Barn*. 3, (35-46).
- Hamadi, H. (2011). *Lokalisering av ny videregående skole i sentrum*. Hentet 1. mars 2013 fra <http://sv.no/Fylkes-og-lokallag/Telemark/Skien/Nyheter/Lokalisering-av-ny-videregaende-skole-i-sentrum>
- Hauge, S. (2008). *Amalie Skram videregående skole*. Hentet 8. oktober 2012 fra <http://www.hordaland.no/Aktuelt/Arkiv-nyhende/2008/Februar/Amalie-Skram-videregaende-skole/>
- Hatlem, A.B. (2013). Sjef for 1500 elever. *jbl.no*. Hentet 2. juni 2013 fra http://jbl.no/index.php?page=vis_nyhet&NyhetID=28694&sok=1
- Henriksen, C. (2012). Gymnasier i profileringskamp. *Asterisk*, nr. 62, s. 21-23. Hentet 19. mars fra <http://www.e-pages.dk/aarhusuniversitet/427/>
- Hertzberger, H. (2008). *Space and Learning: Lessons in Architecture 3*. Rotterdam: 010 Publishers.
- HUS arkitekter AS. (udatert). *Thora Storm videregående skole, Trondheim* (Prosjektbeskrivelse). Hentet 2. juni 2013 fra <http://www.husark.no/public.aspx?pageid=88470>
- Igland, T. (2012, 21. juli). Arendal skal bli full av folk! *Fædrelandsvennen Magasinet*, s. 26-31.
- Ingvaldsen, K. (2012). Slik blir det nye svømmeanlegget. *Bergen kommune*. Hentet 14. desember 2013 fra <https://www.bergen.kommune.no/aktuelt/tema/nytt-svommeanlegg/8669/article-84951>
- Juliussen, M. (2011). Ny skole i Vålerenga Kultur- og idrettspark. Vålerenga Fotball vil bygge Valle videregående skole i samarbeid med Utdanningsetaten. *Østkantavisa*. Hentet 19. mars 2013 fra <http://www.ostkantavisa.no/nyheter/ny-skole-i-valerenga-kultur-og-idrettspark-1.6226138>
- Klakegg O.J. & Nordmark, K. (2004). *Ettrevaluering av byggeprosjektet Kvadraturen Skolesenter* (SINTEF rapport). Trondheim: SINTEF Teknologiledelse.
- Koi, L.H. (2013). *Skoletilbud 2020 - Høringsuttalelse fra Skien videregående skole*. Hentet 22. desember 2013 fra <http://www.skien.vgs.no/Skolen/Nyheter/Skoletilbud-2020-Hoeringsuttalelse-fra-Skien-videregaende-skole>
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. (2000). Eilert Sundt videregående skole får Skolebyggprisen 2000 (Pressemelding, fra Regjeringens dokumentarkiv). Hentet fra

- http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Stoltenberg-I/kuf/Nyheter-og-pressemeldinger/2000/skolebyggprisen_2000_til_vest-agder.html?id=243569
- Kulturdepartementet. (2014). *Bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet - 2014*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/upload/KUD/Idrett/Publikasjoner/V-0732B-2014.pdf>
- Kvalvaag, H. (2004). Himmel eller helvete på bygda? I *forskning.no* Hentet 19. mars 2013 fra <http://forskning.no/geofag-demografi-stub/2008/02/himmel-eller-helvete-pa-bygda>
- Larvik kommune. (2004). *Referat. Møte i arbeidsgruppene 18.05.04. Kommunedelplan for Larvik: Lokalisering av ny samlokalisert videregående skole i Larvik*. Hentet 4. juni 2013 fra http://www.larvik.kommune.no/upload/KDPLarvikby_ArbGruppeRef180504.pdf
- Loftesnes, O. (2014, 1. februar). Legg skolen i sentrum - Ny videregående skole: Byplanlegger tror plasseringen vil ha store konsekvenser. *Tvedestrandposten*, s. 6-7.
- Lødding, B. & Helland, H. (2007). *Alle får, men hvem får hva?* Oslo: NIFU STEP.
- Løken, A. (2014, 10. juni). Vippetangen blir neppe noe nytt Tjuvholmen. *Aftenposten*. s. 16-17.
- Mehlsen, C. (2012). Kan 1500 skoler skille sig ud? *Asterisk*, nr. 62, s.8-13. Hentet 19. mars 2013 fra <http://www.e-pages.dk/aarhusuniversitet/427/>
- Miljøverndepartementet og Statsbygg. (2009). *Statlig lokalisering og god by- og Stedsutvikling*. Hentet fra http://www.regjeringen.no/upload/MD/Vedlegg/Rapporter/statlig_lokalisering_0809.pdf
- Miljøverndepartementet. (2011). *Norske miljømål*. Oslo: Miljøverndepartementet. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/pages/35176012/T-1508.pdf>
- Moore, G.T. & Lackney, J.A. (1994). *Educational Facilities for the Twenty-First Century: Research Analysis and Design Patterns*. Center for Architecture and Urban Planning. Milwaukee: University of Wisconsin. Hentet 20. desember 2013 fra http://dc.uwm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1031&context=caupr_mono
- Multiconsult & LINK arkitektur. (2013). *Barnehage og skoleutvidelse i Fredrikstad byområde, Mulighetsstudie*. Østfold fylkeskommune og Fredrikstad kommune. Hentet 9. desember 2013 fra http://www.ostfold.f.kommune.no/stream_file.asp?iEntityId=14950
- Nordahl, T. (2007). *Elever i og fra små og store skoler. Presentasjon av kartleggingsresultater i en kommune* (Rapport nr. 4). Elverum: Høgskolen i Hedmark. Hentet 9. november 2013 fra: http://brage.bibsys.no/hhe/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_6404/1/rapp04_2007.pdf
- Nord-Trøndelag fylkeskommune. (2011). *Strategi tilbudsstruktur videregående opplæring 2020* (Sak nr. 11/90) Steinkjer: Fylkestinget. Hentet 10. mars 2013 fra <http://89.151.247.36/bibliotek/saker/2012/YO/vedlegg12019-3.pdf>
- Norsk Form. (2013). *Kjøpesenteretablering*. Hentet 20. mars 2013 fra <http://www.norskform.no/Temaer/Byutvikling/Bylab/Kjopesenter/Kjopesentre1/>
- Norsk Sentrumsutvikling. (udatert). *Norsk Sentrumsutvikling. Om NSU*. Hentet 18. mai 2014 fra: <http://www.norsk-sentrumsutvikling.no/Om-NSU.aspx>
- Næss, P. (2012). Kritisk realisme og byplanforskning. *FORMakademisk*, 5(2), s. 1-17. Hentet fra <http://dx.doi.org/10.7577/formakademisk.493>
- Opplæringslova. (1998). LOV-1998-07-17-61. *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=oppl%C3%A6ringsloven>
- Oslo kommune. (2012a). Kongshavn videregående skole. *Utdanningsetaten*. Hentet 16. desember 2013 fra <http://www.nordstrand.vgs.no/skolen/skolen1.shtml>
- Oslo kommune. (2012b). Osloskolen møter befolkningsvekst med rekordutbygging. *Oslospeilet* 22(1), 6-13. Oslo kommunes utviklings- og kompetanseetat. Hentet 7. mars 2013 fra http://www.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/utviklings-%20og%20kompetanseetaten%20%28UKE%29/Internett%20%28UKE%29/Dokumenter/Oslostatistikk/en/5.%20Oslospeilet/2012-01/OsloSpeilet_1_12.pdf
- Oslo kommune. (2012c). Kabelgaten 22-26, Økern, Planforslag til offentlig ettersyn. Detaljregulering. *Plan- og bygningsetaten*. Hentet 13. januar 2013 fra <http://www.plan-og>

- [bygningsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/plan%20og%20bygningsetaten%20\(PBE\)/Internett%20\(PBE\)/Dokumenter/Filer%20utlagte%20saker/2012/Kabelgata_saksfremstilling.pdf](http://bygningsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/plan%20og%20bygningsetaten%20(PBE)/Internett%20(PBE)/Dokumenter/Filer%20utlagte%20saker/2012/Kabelgata_saksfremstilling.pdf)
- Oslo kommune. (2013a). Kuben - Osloskolens storsatsing på fag- og yrkesopplæring! *Utdanningsetaten*. Hentet 13. desember fra <http://www.kuben.vgs.no/skolen/>
- Oslo kommune. (2013b). *Skolebehovsplan 2014-2024. Tid for gjennomføring* (Høringsutkast 7. mars 2013). Hentet 3. juni 2013 fra [http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/utdanningsetaten%20\(UDE\)/Internett%20\(UDE\)/ASA/Utkast%20skolebehovsplan%202014-2024%20V0.02%20til%20h%C3%B8ring.pdf](http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/utdanningsetaten%20(UDE)/Internett%20(UDE)/ASA/Utkast%20skolebehovsplan%202014-2024%20V0.02%20til%20h%C3%B8ring.pdf)
- Oslo kommune. (2013c). Edvard Munch vgs - et flaggskip for estetiske fag. *Utdanningsetaten*. Hentet 25. desember 2013 fra <http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/article264929-62569.html>
- Raywid, M.A. (1996). *Downsizing Schools in Big Cities. ERIC Digest. No. 112*. New York: ERIC Clearinghouse on Urban Education. Hentet 20. desember 2013 fra: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED393958.pdf>
- Rødland, S. (2013). Ny videregående skole på Jessheim. *Akershus fylkeskommune*. Hentet 16. desember 2013 fra http://www.akershus.no/om-fylkeskommunen/eiendommer/byggeprosjekter/prosjektomtaler/?article_id=200311
- Samferdselsdepartementet. (2013). *Nasjonal transportplan 2014–2023*. Meld. St. 26 (2012–2013). Hentet 16. desember fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/sd/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-26-20122013/9.html?id=722227>
- Samset, K. (2001). *Prosjektvurdering i tidligfasen. Fokus på konseptet*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Skille, T.W. (2012). *Nye Bodø vgs*. Nordland fylkeskommune. Hentet 2. juni 2013 fra <http://www.nfk.no/Artikkel.aspx?AId=17419&back=1&Mid1=1747>
- Skolebyggprisen. (2000). Ungdommens steder - tid for nytenkning. *Norsk Form*. Hentet 20. mars 2013 fra: <http://www.norskform.no/Temaer/Undervisning/Tidligere-prosjekter/Skolebygg/Skolebygg/Skolebyggprisen-for-2000/>
- Sollien, T.H. & AsplanViak. (2008). *Sammenheng mellom skolestørrelse og kvalitet*. Hentet 16. desember 2013 fra <http://www.skoleanlegg.utdanningsdirektoratet.no/asset/2027>
- Solstad, K.J. (1978). *Riksskole i utkantstrøk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Solstad, K.J. & Thelin, A.A. (2006). *Skolen og distrikta, samspel eller konflikt?* Bergen: Fagbokforlaget.
- Strand, O.E. (2011). Og hvor bør skolen ligge? *Skien Høyre*. Hentet 18. desember 2013 fra <http://www.hoyre.no/OG+HVOR+B%C3%98R+SKOLEN+LIGGE%3F.d25-TxdbO3m.ips>
- Skolenes Landsforbund. (udatert). *Høringsuttale om "Skole- og tilbudsstruktur for fremtida – Skolebruksplan Hordaland fylkeskommune 2012-2025"*. Styret i SL-forening Hordaland, videregående skule. Hentet 27. desember 2013 fra <http://www.hordaland.no/Global/opplering/Hoyringar/Skolenes%20Landsforbund%20forening%20Hordaland%20vg%20skole.pdf>
- Svarstad, J. (2013). Her blir det skole i 11 år til. Minst. *Osloby.no. Aftenposten*. Hentet 16. desember 2013 fra: <http://www.osloby.no/nyheter/Her-blir-det-skole-i-11-ar-til-Minst-7257349.html>
- Sør-Trøndelag fylkeskommune. (2013a). *Ny Heimdal videregående skole*. Hentet 16. desember 2013 fra http://www.stfk.no/no/Om_fylkeskommunen/Administrative_enheter/Bygge-og-eiendomstjenesten/Vare-byggeprosjekter/Byggetiltak-under-planlegging/Ny-Heimdal-videregaende-skole1/
- Sør-Trøndelag fylkeskommune. (2013b). *Saksliste, Fylkestinget*. Hentet 4. juni 2013 fra <http://www.stfk.no/Documents/Politikk/FT/Fylkestinget%20Saksdokumenter%20med%20vedlegg%2024.-25.%20april%20v2.pdf>
- Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Troms fylkeskommune. (2012). *Ny skolestruktur i Tromsø? Høringsdokument 20. september 2012*. Hentet 1. mars 2013 fra <http://www.tromsfylke.no/Portals/0/Vedlegg/Utdanning/Skolestruktur%20høring/Ny%20skolestruktur%20i%20Tromsøskolene.pdf>
- Trump J.L. & Baynham, D. (1961). *Focus on Change: Guide to Better Schools*. Chicago: Rand McNally.

- Trump, J.L. & Baynham, D. (1970). *Skolen under forvandling*. Oversatt fra engelsk av Henrik Hestbech, København: Gjellerup.
- Utdanningsdirektoratet. (2005). *Byggeprosjekter på videregående skoler*. Hentet 1. mars 2013 fra <http://www.skoleanlegg.utdanningsdirektoratet.no/id/1814>
- Utdanningsdirektoratet. (2009). *Veileder om reklame i skolen - skoleeiers plikt til å skjerme elevene for uønsket påvirkning etter opplæringsloven § 9-6 og privatskoleloven § 7-1a*. Hentet 2. juni 2013 fra http://www.udir.no/Upload/Lov_regelverk/5/veileder_reklame_i_skolen.pdf?epslanguage=no
- Utdanningsdirektoratet. (2012). *Utdanningsspeilet. Tall og analyse av grunnopplæringen i Norge*. Hentet 1. mars 2013 fra: http://www.udir.no/Upload/Rapporter/Utdanningsspeilet_2012.pdf
- Utdanningsforbundet. (2011). *Høringsuttalelse vedr. Skolebehovsplan 2012-2022*. Hentet 4. februar 2013 fra <http://www.utdanningsforbundet.no/upload/Fylkeslag/Oslo/H%C3%B8ringsuttaleser/H%C3%B8ringsssvar%20til%20deputasjon.pdf>
- Vest-Agder fylkeskommune. (2013). *Tangen videregående skole. Om skolen*. Hentet 16. desember 2013 fra <http://www.tangen.vgs.no/om-skolen/>
- Vestfold fylkeskommune. (2004). *Arealbruk – framtidens skoleanlegg*. Hentete 16. desember 2013 fra <http://skup.vfk.no/~media/skup/1.%20PROSJEKTSTAB/PS%20-%20F%C3%B8ringer/arealbruk%20-%20framtidens%20skoleanlegg.ashx>
- Vestfold fylkeskommune og Larvik kommune. (2004). *Framtidens læringsarena. Endelig lokalisering av Thor Heyerdahl videregående skole i Larvik*. Fylkesrådmannen i Vestfold fylkeskommune og Rådmannen i Larvik kommune. Hentet 3. juni 2013 fra <http://skup.vfk.no/~media/skup/2.%20LARVIK/LVK%20-%20lokalisering/Lvk%20-%20lok%20-%20popul%C3%A6rversjon.ashx>
- Vestfold fylkeskommune. (2013a). *Thor Heyerdahl videregående skole. Om skolen*. Hentet 16. desember 2013 fra <http://www.vfk.no/Thor-Heyerdahl-vgs/Om-skolen/>
- Vestfold fylkeskommune. (2013b). *Færder inn i nytt bygg. Foreløpig oversikt over aktivitetene. Færder videregående skole*. Hentet 3. juni 2013 fra http://ferdervgs.vfk.no/default.aspx?sc_itemid=%7B10D2D8EB-4424-47ED-888D-AA28C019021A%7D
- vilbli.no (udatert). *Nedre poenggrense for inntak til videregående opplæring (Vg1) skoleåret 2013/14. Inntaksregler og poengberegning (Vedlegg Oslo)*. Hentet 16. desember 2013 fra http://www.vilbli.no/Data/Artikkelvedlegg/017037/2013_Nedre_poenggrense_1_inntak_Vg1.pdf
- Vinje, E. (2014). *De norske baseskolene: en kritisk analyse av diskurser og argumenter tilknyttet debatten rundt, og utbyggingen av, de norske baseskolene* (Doktoravhandling, Aalborg Universitet, Danmark). Aalborg: Aalborg Universitet.
- Williams, D.T. (1990). *The Dimensions of Education: Recent Research on School Size. Working Paper Series*. The Storm Thurmond Institute, South Carolina. Hentet 16. desember 2013 fra <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.151.3694&rep=rep1&type=pdf>
- Øhrn, C. (2013). *En gledens dag for Ringeriksregionen. Buskerud fylkeskommune*. Hentet 3. juni 2013 fra <http://www.bfk.no/Nyheter/Videregaaende-opplaring/--En-gledens-dag-for-Ringeriksregionen/>
- Øia, T. & Vestel V. (2007). *Møter i det flerkulturelle*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA Rapport 21/2007). Hentet fra http://www.nova.no/asset/3131/1/3131_1.pdf